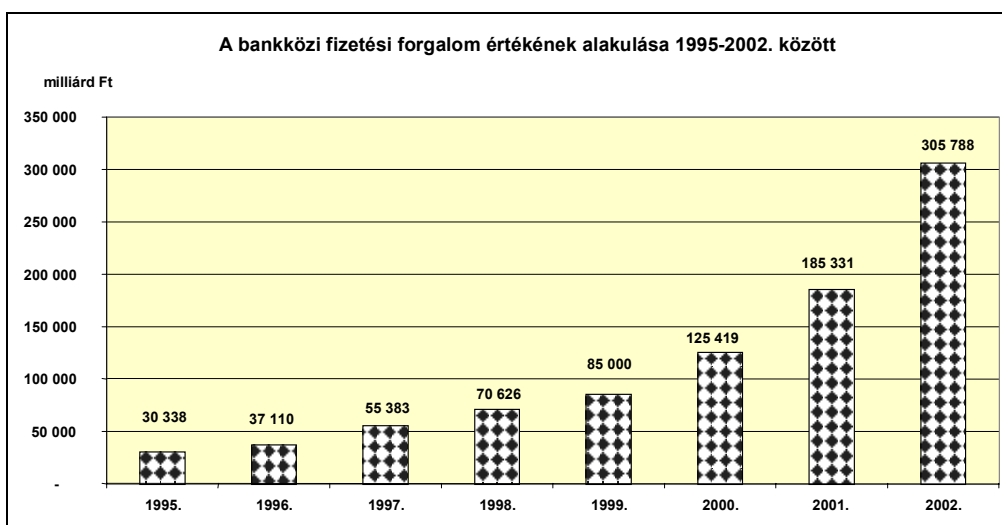

A bankközi fizetési és elszámolási rendszerek forgalma 2002-ben

1. A bankközi forgalom alakulása és megoszlása a fizetési rendszerek között

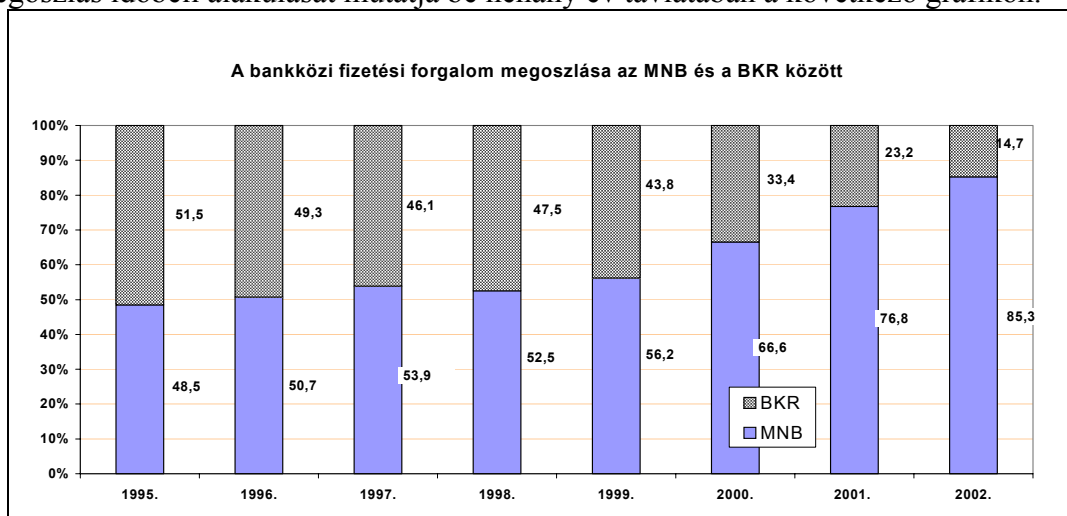
2002-ben a bankközi fizetési forgalom - ami alatt a VIBER, az MNB számlavezetési rendszere, és a BKR együttes forgalmát értjük - értéke **305 788 milliárd forint** volt, a 2001. évi forgalom értékét (185 331 Md Ft) **65,0 %-kal** haladta meg. A fizetési forgalom értékének növekedése exponenciális függvényt rajzol, melyet a következő ábra szemléltet.

1. grafikon

A lebonyolított fizetési műveletek száma 2002-ben **154,9 millió** volt, 10,7 %-kal több, mint az előző évben (139,9 millió db).

A bankközi pénzforgalom értékének egyre növekvő arányát számolják el a rendszerek résztvevői az MNB által üzemeltetett VIBER-ben és a jegybanki számlavezető rendszerben. 2002-ben a jegybank rendszereinek a részesedése meghaladta a 85 %-ot. A megoszlás időbeli alakulását mutatja be néhány év távlatában a következő grafikon.

2. grafikon

A fizetési forgalom értéke a VIBER-ben növekedett legnagyobb ütemben (+85,3%), szemben a BKR 4,9 %-ával, mely tendencia megfelel a korábbi évek tendenciájának. Az egyes rendszerek közötti forgalmi értékmegoszlást, illetve annak évenkénti alakulását mutatja a következő táblázat.

	2000.	2001.	2002.	Változás %	
	milliárd Ft			2001/2000.	2002/2001.
BKR	41 905	42 985	45 074	102,6	104,9
VIBER	83 131	139 757	258 931	168,1	185,3
MNB ügyfél-szlavezető	1 384	2 588	1 782	187,0	68,8
Összesen	126 419	185 331	305 788	146,6	165,0

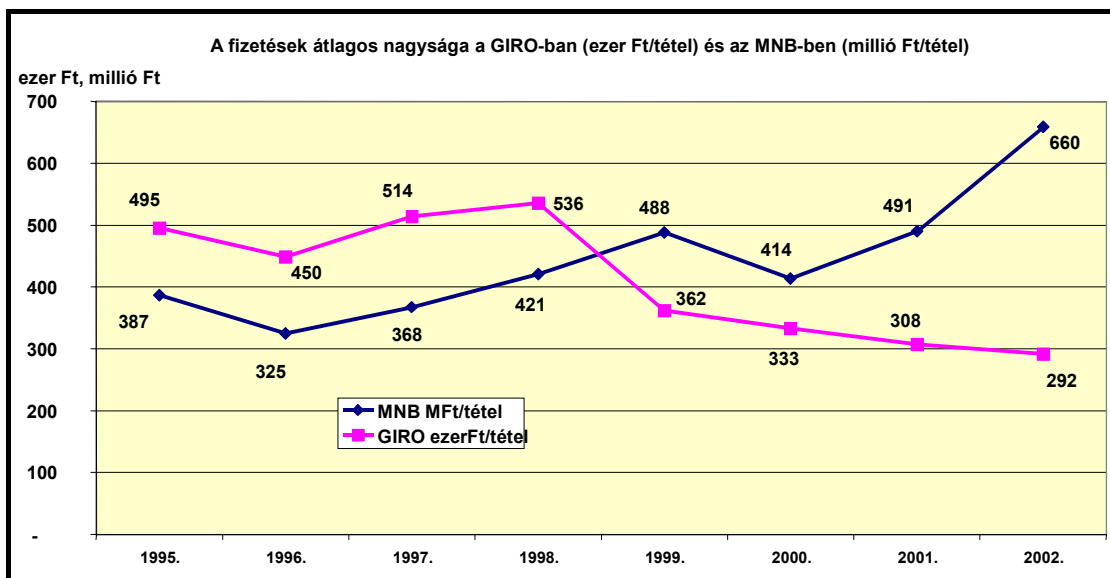
1. tábla

A tételszám szerinti megoszlás az MNB rendszerei és a BKR között teljesen eltérő képet mutat, a fizetések nagy tömegét a BKR számolja el, a változás iránya azonban megegyezik az értékben mért tendenciával. Ez látható a következő táblázatban.

	2000.	2001.	2002.	Változás %	
	tételszám ezer db			2001/2000.	2002/2001.
BKR	125 775	139 573	154 482	111,0	110,7
VIBER	159	240	337	151,0	140,7
MNB ügyfél-szlavezető	43	50	58	116,6	116,0
Összesen	125 977	139 863	154 877	111,0	110,7

2. tábla

A fentiek következtében az átlagos tétel nagyság is ellentétesen változik, az MNB-ben nő, a BKR-ben csökken, melyet a következő ábra mutat.

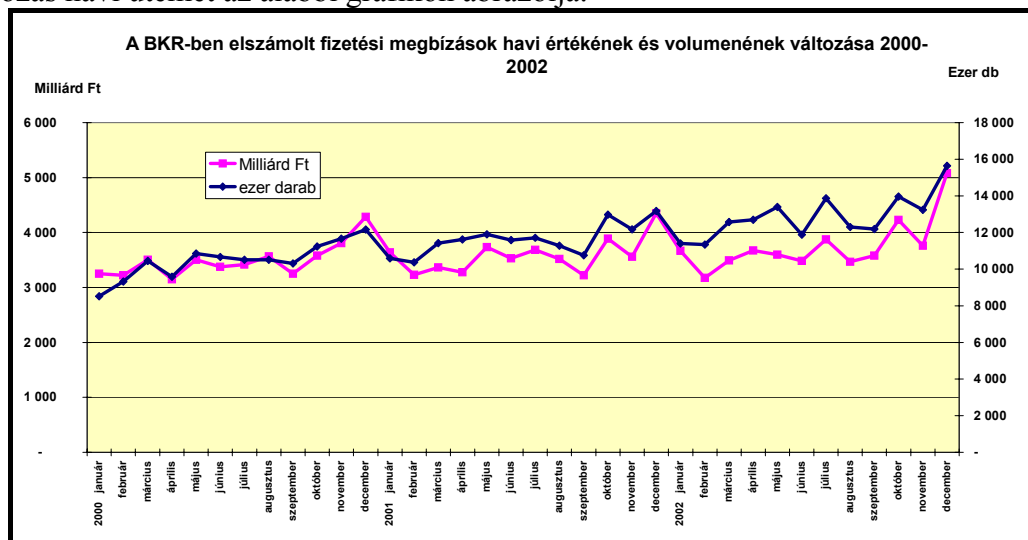

3. grafikon

2. Az egyes rendszerek főbb jellemző pénzforgalmi adatai

2.1 Bankközi Klíring Rendszer

A fizetési megbízások értéke és tételszáma az utolsó három évben mérsékelten nőtt. A változás havi ütemét az alábbi grafikon ábrázolja.

4. grafikon

A fizetések értékének túlnyomó része egyszerű átutalás, értékben összes forgalom 94,1%-át tette ki. A tételszámot tekintve az egyszerű átutalás aránya csökkenő tendenciát mutat a csoportos fizetések erőteljes növekedésével szemben.

fizetések típusa	forgalom milliárd Ft			Megosztás %	tételszám ezer db			Megosztás %
	2000	2001	2002	2002	2000	2001	2002	2002
egyszerű átutalások	40 500	41 131	42 425	94,1	85 907	92 522	95 782	62,0
bankközi átutalások	48	29	28	0,1	0	0	0	0,0
csoportos átutalások	1 104	1 499	2 194	4,9	21 410	26 392	34 536	22,4
csoportos beszédések	71	88	107	0,2	17 964	19 960	21 719	14,1
egyéb megbízások	163	220	216	0,5	327	548	341	0,2
visszaútalások (reject tételek)	20	18	20	0,0	166	151	156	0,1
postai kifizetési utalványok	n.a.	n.a.	84	0,2			1 949	1,3
Bankközi Klíring Rendszer	41 905	42 985	45 074	100,0	125 774	139 573	154 482	100,0

3. tábla

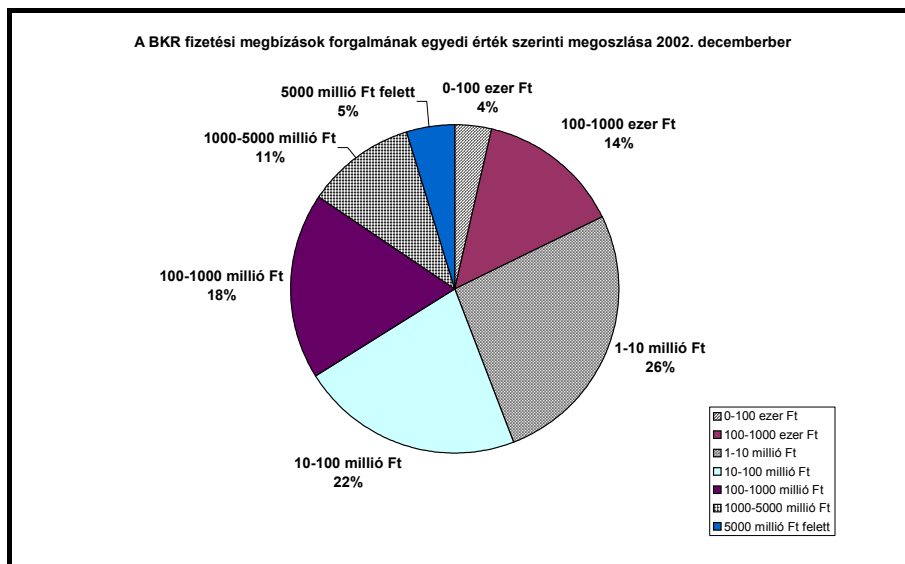
A BKR-ben a koncentrációs ráta, vagyis az öt legnagyobb fizetési forgalmat lebonyolító tag részesedése az összes forgalom értékéből, illetve tételszámából csökkent az előző évhez képest.

A BKR fizetési megbízások koncentrációja %					
mennyiség szerint			értéke szerint		
2000	2001	2002.	2000	2001	2002.
59,26	64,84	61,47	44,10	63,36	56,03

4. tábla

A 10 legnagyobb havi forgalmat lebonyolító tag az átutalások összegének 81 %-át adta (valamennyien 150 milliárd forint felett), a tételszámot tekintve ez az arány 86 % (havi 300 ezer tételszámot meghaladják egyenként). Három BKR tag nyújtott be havi egy millió db-ot meghaladó tételt.

A BKR-ben továbbra sem csak kisösszegű fizetési megbízásokat számoltak el. 2002. decemberében pl. az elszámolt megbízások összértékének 56 %-a tízmillió forint egyedi értéket meghaladó tételekből adódik, melyből 16 % egyedi értéke haladta meg az egymilliárd forintot. Az alábbi grafikon a 2002. december hónapra jellemző megoszlást mutatja értékben.

5. grafikon

Az egyedi értékek szerint különböző értéksávba tartozó fizetési megbízások tételszámát, valamint azok változását mutatja az elmúlt három év decemberében a következő táblázat.

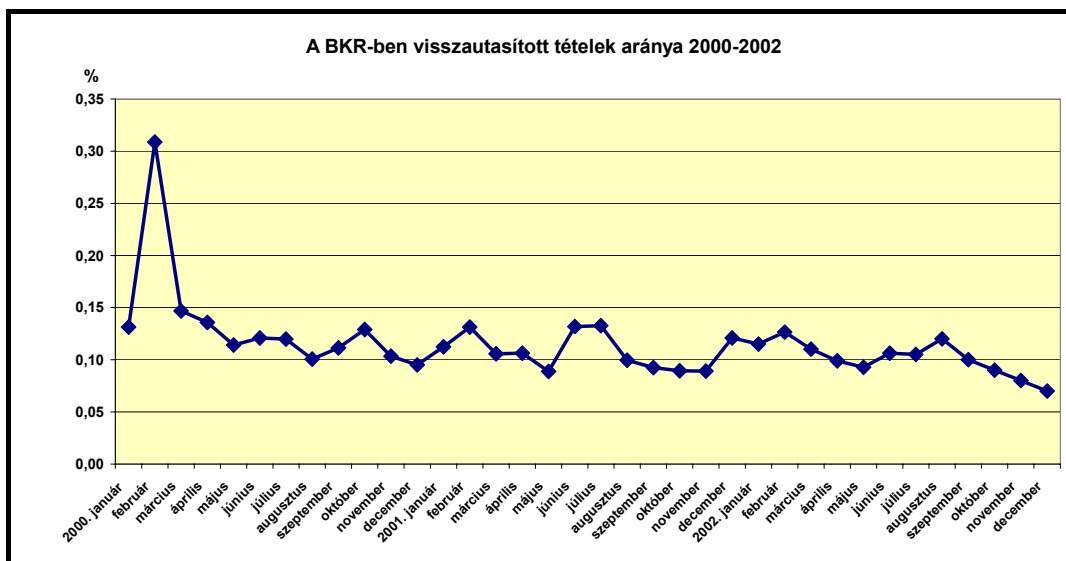
Egyedi értékek	BKR forgalom volumene db			Változás %	
	2000. 12. hó	2001. 12. hó	2002. 12. hó	2001/2000	2002/2001
0-1 millió Ft	7 555 228	8 069 893	8 519 805	106,8	105,6
1-5 millió Ft	333 525	358 982	403 973	107,6	112,5
5-10 millió Ft	44 331	48 171	55 031	108,7	114,2
10-100 millió Ft	33 828	36 697	42 014	108,5	114,5
100-500 millió Ft	2 744	2 735	3 084	99,7	112,8
500-1000 millió Ft	334	295	345	88,3	116,9
1000-5000 millió Ft	266	201	257	75,6	127,9
5000 millió Ft felett	16	23	23	143,8	100,0
Összesen	7 970 272	8 516 997	9 024 532	106,9	106,0

5. tábla

A táblázatból látható, hogy a nagyobb egyedi értékű fizetések száma szinte minden értéksávban nő, miközben az átlagos tétel nagyság (14. grafikon) csökken. Az egy millió forint egyedi érték alatti fizetések aránya az összes tételszámból 94,4 % (kevesebb az előző évinél), a tíz millió forint egyedi értéket meghaladó tételszám aránya 0,51 % (meghaladja az előző évit).

A BKR-ben a visszautasított tételek aránya 0,15 % alatt van, sőt az év második felére 0,1 % alá csökkent. Ez azt mutatja, hogy a bankok egyre kevesebb olyan tételt küldenek egymás felé, amelyet a partner bank nem tud jóváírni a saját ügyfelének. 2003-ban a Giro Elszámolásforgalmi Rt. a megbízások alaki ellenőrzését kiterjeszti az üzenetek banki területére is. A változásra történő felkészülés során a tagokkal tesztek végeztek és informálták a hibás megbízásokat küldő tagokat arról, hogy mely tételeik teljesítésével

adódhatnak nehézségek. Habár az ellenőrzés ténylegesen nem került bevezetésre, a felkészülés hatása tükröződik a visszautasítások csökkenő arányában.

6. grafikon

A BKR napi átlagos tételszáma 2002-ben 615 ezer db volt (2001-ben 556 ezer db). Az éves csúcsonapon (2002. III. 12-én) a fizetési megbízások száma elérte az **1,995 milliós tételt**. A napi átlagos forgalmi érték 2002-ben **179,6 milliárd forint** (2001-ben 171,3 milliárd forint), az értékben mért csúcsonap 2002. XII. 12. -én **560 milliárd forint** volt.

Az üzemidőt a tagok jobban betartották, mint a megelőző évben. 2001-ben 4 bank 21 esetben fejezte be a fizetési megbízásainak a küldését az előírt 02:00 óra után, 2002-ben évben 5 bank 17 esetben késett a beküldéssel (a késedelem időtartama öt perctől két óra negyven perc között mozgott). Az éjszakai feldolgozás mindig időben elkészült, a VIBER nyitása egyetlen esetben sem szenvedett késedelmet az elszámolási pozíciók késedelmes továbbítása miatt.

2002-ben az éjszakai feldolgozás során 11 bank 21 esetben nem biztosított elegendő fedezetet a fizetési megbízásai elszámolásához, így összesen 14,6 milliárd forintot számoltak el a 251 elszámolási naphól 21 alkalommal sorra kerülő délelőtti feldolgozások során. Miközben a forgalom értéke 4,5 %-kal emelkedett, a **sorban állások száma 31,2 %-kal nőtt** az előző évhez képest. A jelenséget részben megmagyarázza a kötelező tartalék csökkenő aránya, ugyanakkor érdekes, hogy a sorban maradt bankok közül négy egyáltalán nem veszi igénybe a limit képzési lehetőségét.

hónap	2000		2001		2002	
	sorbanállások		sorbanállások		sorbanállások	
	száma	összege MFt	száma	összege MFt	száma	összege MFt
január	4	886	1	1 169	1	58
február	-	-	3	101 985	3	2 905
március	3	5 742	1	829	4	79
április	1	653	2	927	2	1 117
május	1	3	-		1	23
június	-	-	1	1 900	1	999
július	-	-	1	2 878	2	53
augusztus	1	1 368	2	1 443	3	1 638
szeptember	1	293	3	7 154	1	1 228
október	2	3 287	2	1 208	1	7
november	-	-	2	581	1	721
december	2	1 128	3	6 854	1	5 797
Összesen	15	13 360	16	126 928	21	14 623

6. tábla

2.2 Az MNB rendszereiben teljesített fizetések

Az MNB rendszereiben teljesített **fizetések száma 2002-ben 395 ezer db** volt, amely 36 %-kal haladta meg az előző évi tételszámot. A lebonyolított **forgalom értéke 260,7 billió (ezer milliárd) forint** volt, **83 %-kal több** a 2001. évinél.

Az MNB-ben lebonyolított forgalom megoszlását a következő tábla típusonként mutatja az elmúlt három évre kiterjedően.

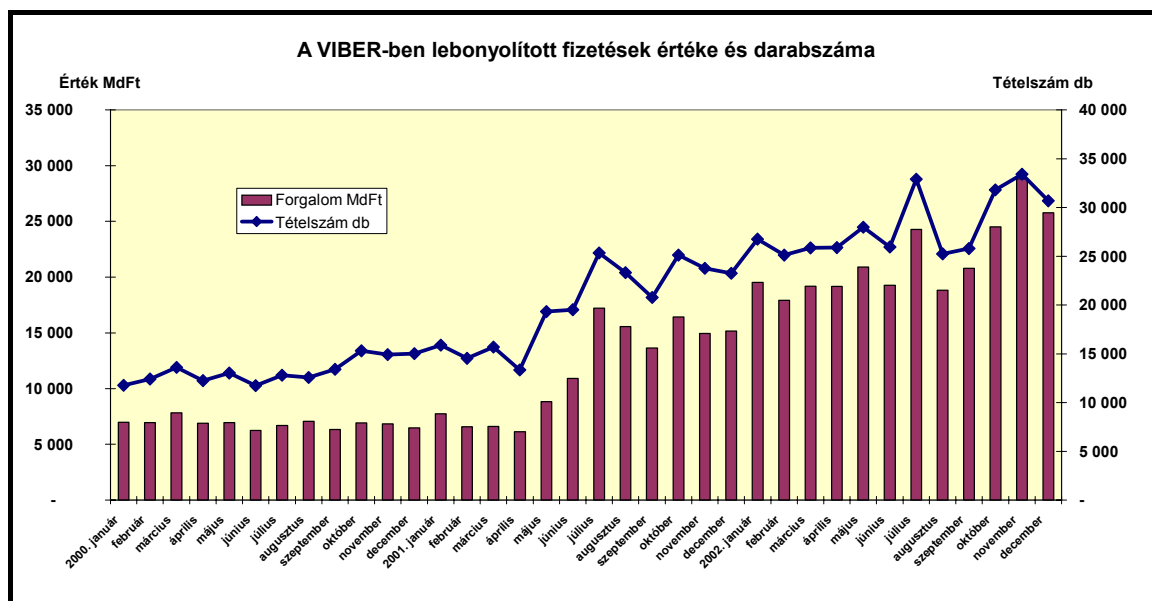
Megnevezés	2000. év			2001. év			2002. év		
	értéke Md Ft	mennyiség ezer db	átlag M Ft/db	értéke Md Ft	mennyiség ezer db	átlag M Ft/db	értéke Md Ft	mennyiség ezer db	átlag M Ft/db
VIBER tételek	82 131	158,8	517,3	139 757	239,8	582,7	258 931	337,3	767,6
- bankközi átutalások	43 757	70,8	618,1	90 357	121,4	744,5	209 431	190,3	1 100,3
- DVP tételek	14 627	46,0	317,9	19 896	59,1	336,4	23 883	79,3	301,2
- ügyfél tételek	1 789	9,0	198,9	13 700	35,2	388,7	9 943	45,1	220,5
- jegybanki és egyéb tételek	21 958	33,0	665,5	15 805	24,1	656,0	15 674	22,6	692,9
Egyéb nem valós idejű tételek	1 384	42,9	32,3	2 588	50,0	51,8	1 782	58,0	30,7
- jegybankkal kötött FX ügyletek	825	34,3	24,0	1 975	37,7	52,3	462	48,4	9,5
- betét elhelyezés a jegybanknál	236	0,7	357,8	235	0,7	321,7	553	1,2	477,0
- egyéb tételek	323	7,9	40,9	379	11,5	32,9	766	8,4	91,4
MNB forgalom összesen	83 515	201,7	414,2	142 346	289,8	491,2	260 713	395,3	659,5

7. tábla

2.2.1. A VIBER

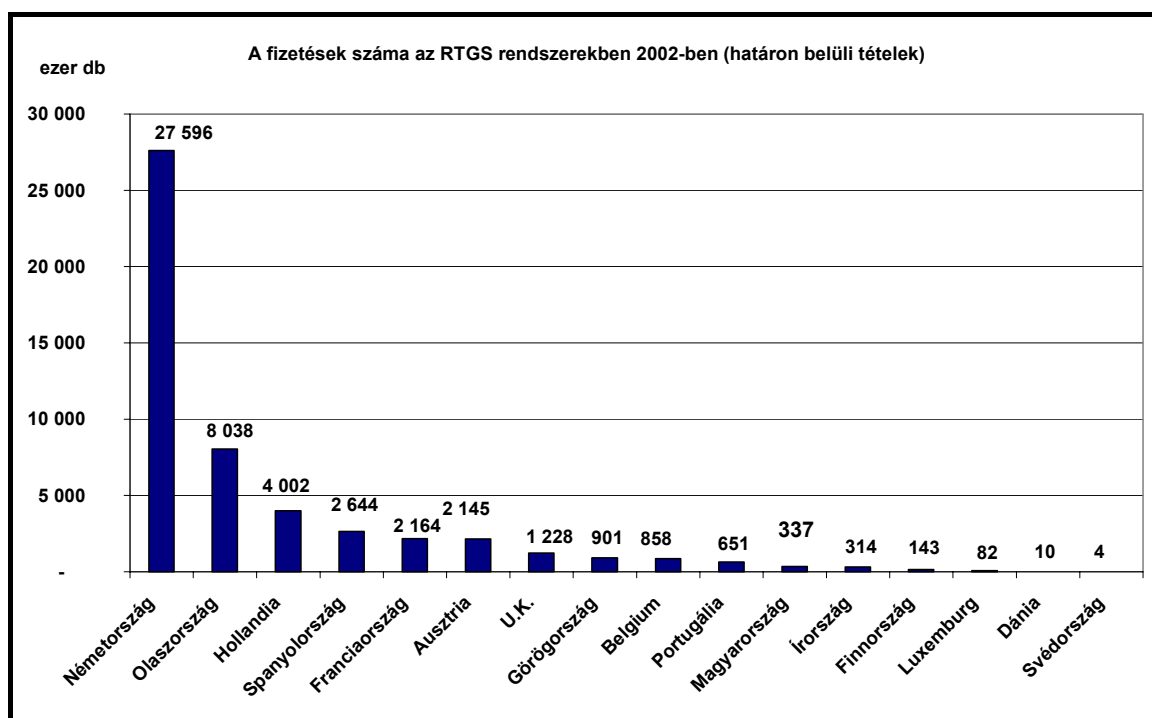
A VIBER tagjainak száma 2002-ben 38 volt, az előző évinél eggyel kevesebb, mivel az Otthon Lakástakarékpénztár tagsága megszűnt.

A VIBER-ben a forgalom értéke és tételszáma erőteljesen növekedett. A **258,9 billió (ezer milliárd) forintos forgalom 85,3 %-kal meghaladja az előző évit, a 337,3 ezer db-os tételszám pedig 40,7 %-kal nagyobb**, mint az előző évi volumen. A következő grafikon a fizetések értékének és mennyiségének havonkénti változását mutatja 2000-től kezdve.

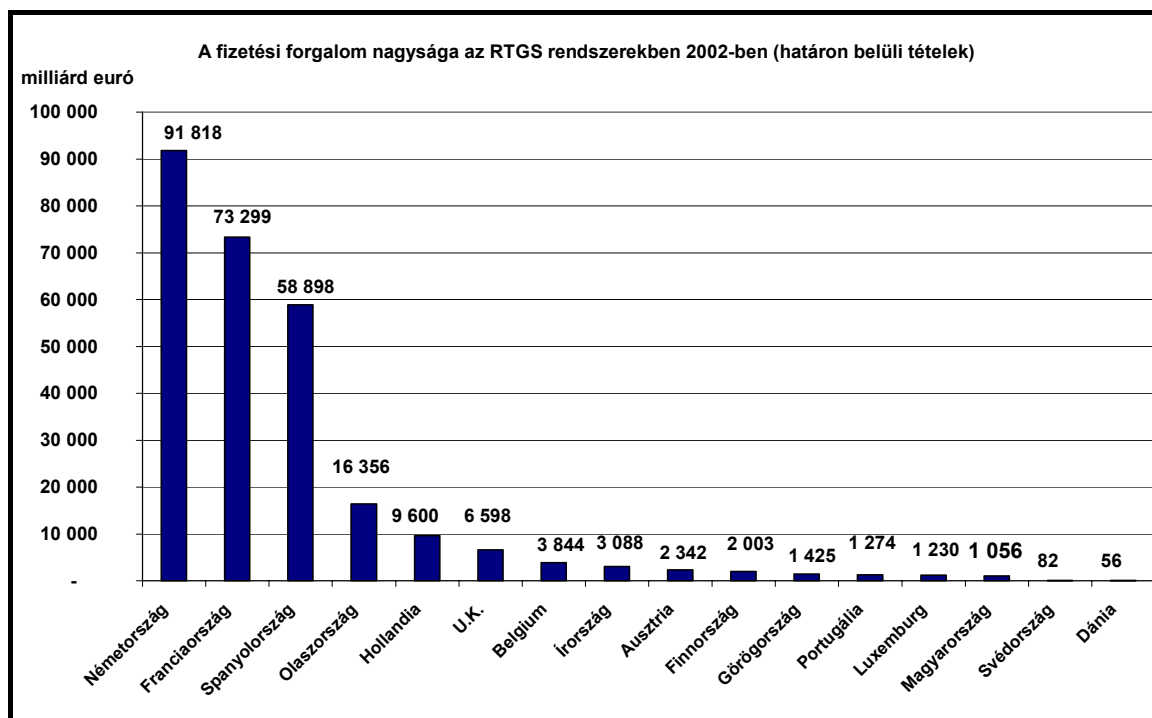

7. grafikon

A VIBER forgalma a következőképpen alakult az EU tagországok határon belüli fizetési forgalmához képest.

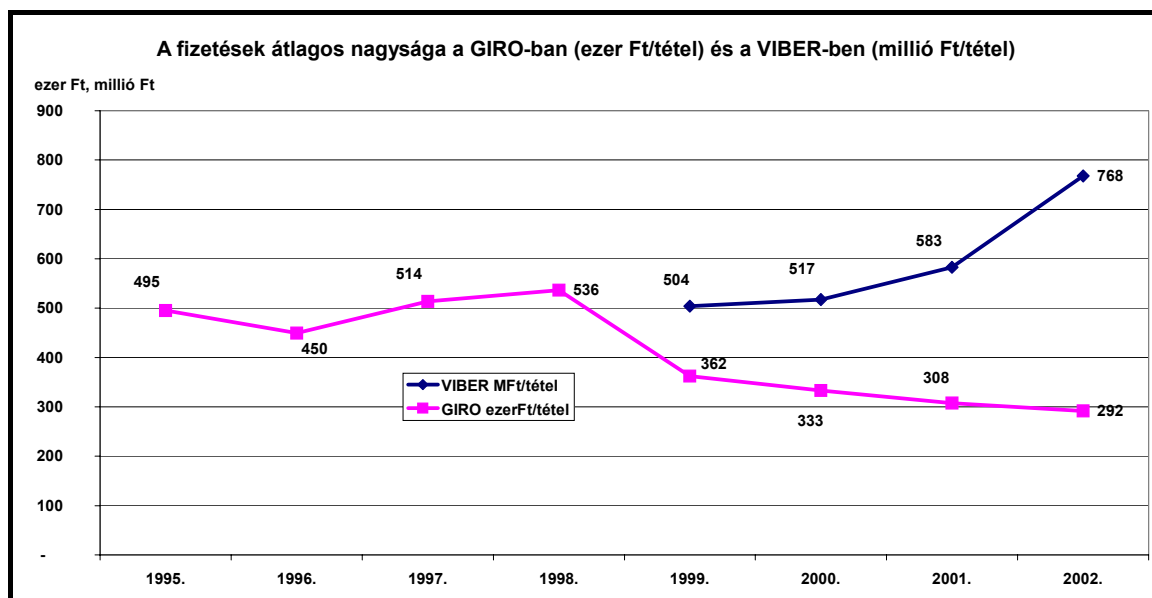

8. grafikon

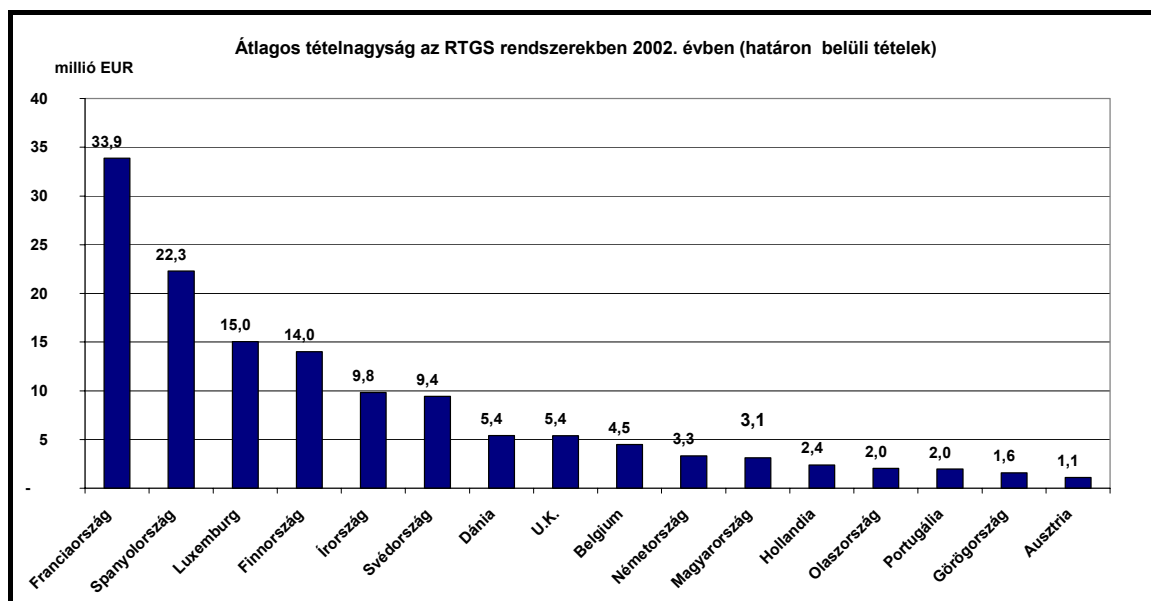
9. grafikon

A VIBER-ben az átlagos tétel nagyság nő, különösen a bank-to-bank tételek körében, amely mögött részben a bankok külföldi bank ügyfelei állnak. Egyidejűleg a BKR átlagos tétel nagysága csökken. A két rendszer egymáshoz viszonyított átlagos tétel nagyságát mutatja a következő grafikon.

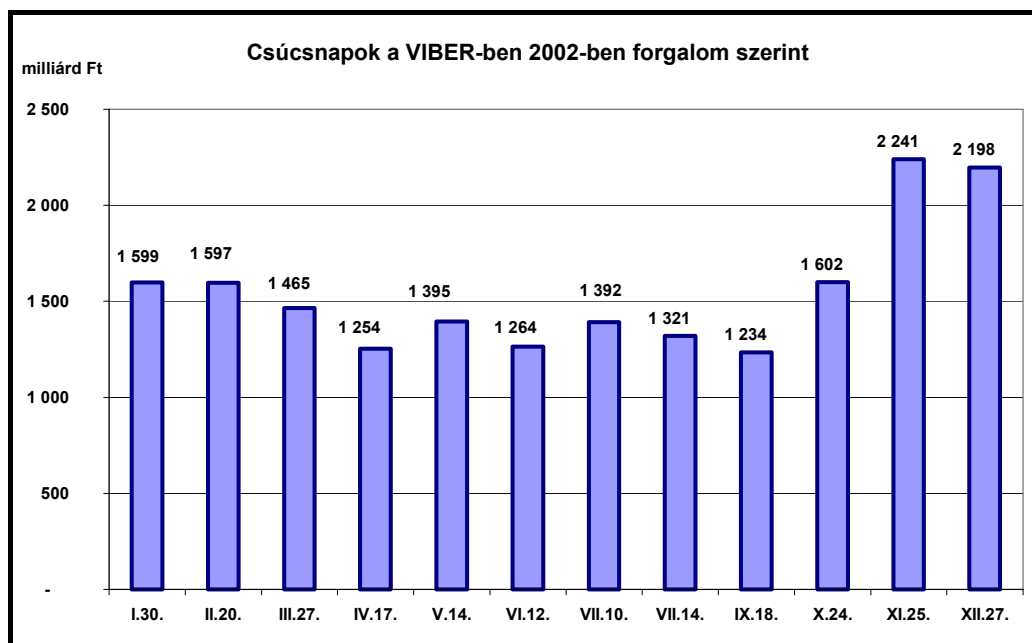
10. grafikon

Az átlagos tétel nagyság szerint az EU országok rangsorát mutatja a következő grafikon.

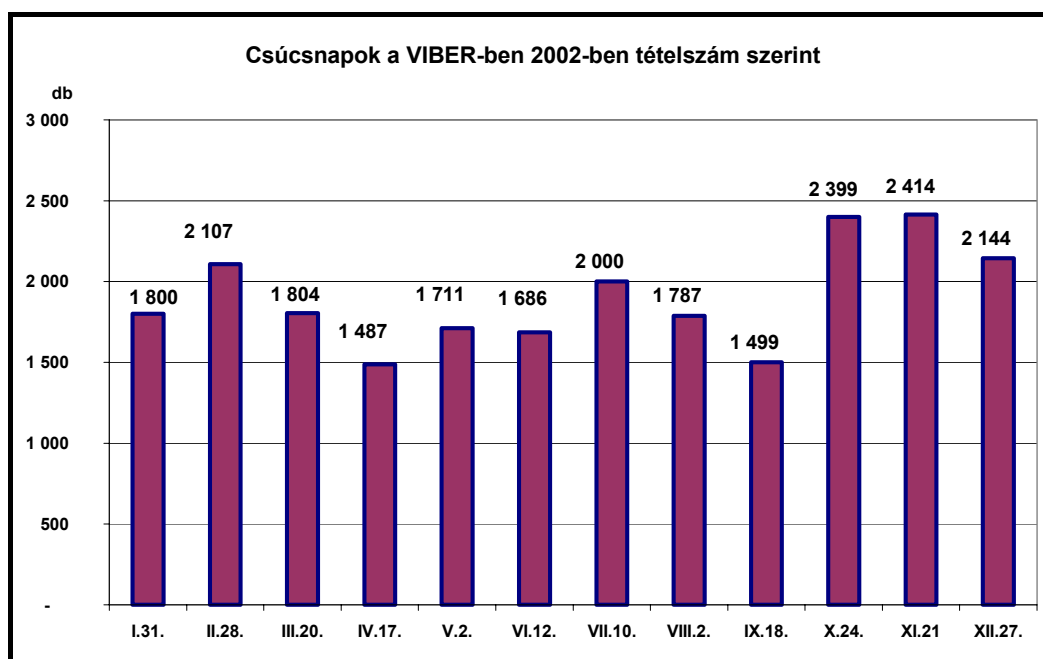

11. grafikon

A VIBER -ben a **napi átlagos tétel szám 1 344 db** volt 2002-ben, szemben a 2001. évi 955 db-os napi átlaggal, 1,4-szer több az előző évinél. A **napi átlagos forgalom 1 031,6 milliárd forint** volt 2002-ben, ugyanez 2001-ben 556,8 milliárd forint volt, amely 1,85-szeres növekedésnek felel meg. A VIBER-ben a **legmagasabb napi tétel szám** 2002-ben november 21-én fordult elő **2 414 db** megbízással, az értékben mért csúcnap november 25-én **2 241 billió (ezer milliárd) Ft** volt. A havonta mért csúcnapokat mutatja a következő két grafikon érték és tétel szám szerint.

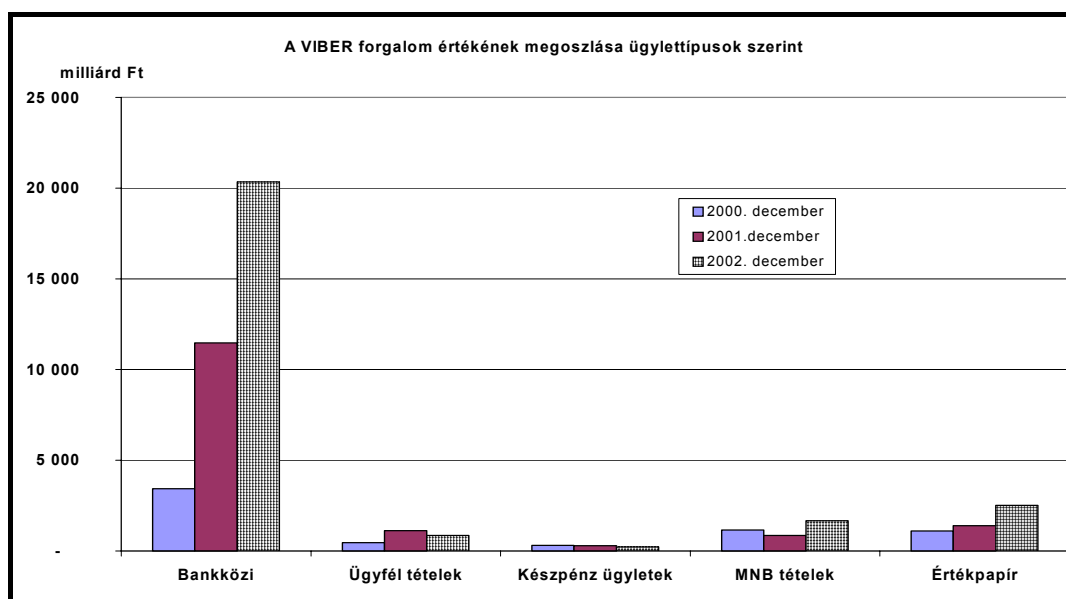
12. grafikon

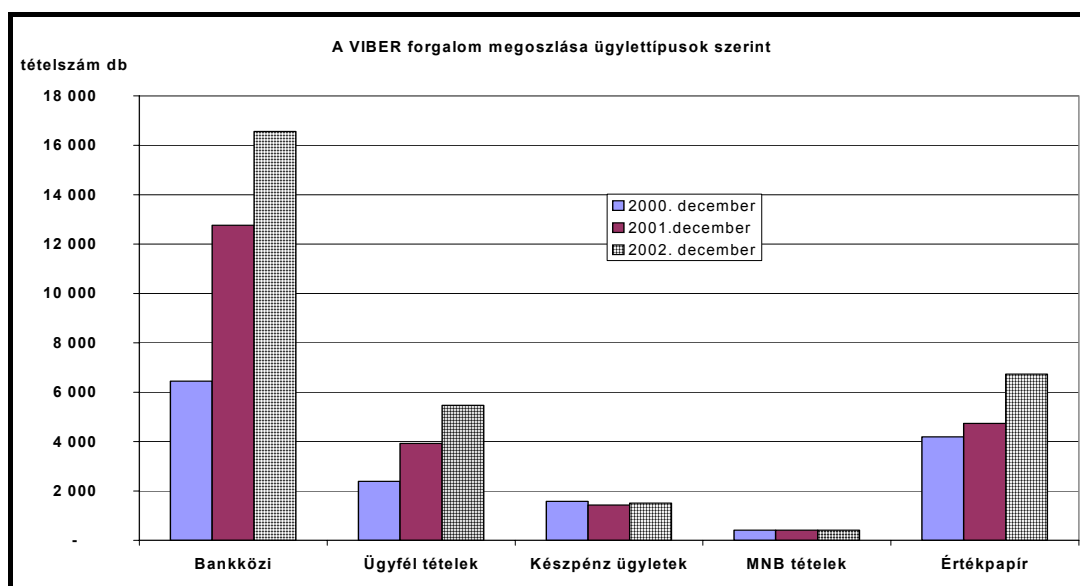
13. grafikon

A VIBER-ben a bankközi pénzügyi ügyletekhez kapcsolódó fizetési forgalom dominál mind tételszám, mind a forgalom értéke szerint. Az előző évekhez képest mért növekedés a tételszámot (29,8%), és az értéket (77,2%) tekintve egyaránt jelentős. Az ügyfél tételek száma is látványosan nőtt (39,5%), ugyanakkor a forgalom kimutatott értéke csökkent (-22,6%), ami azonban látszólagos, hiszen 2001-ben a bankközi forgalom egy része, nevezetesen a külföldi bankok egyes megbízásai is ebben a körben kerültek kimutatásra. Az értékpapír ügyletek esetében növekedés mind értékben (80,6%), mind tételszámban (42,3%) igen jelentős a megelőző évhez képest.

A következő két grafikon a VIBER-ben teljesített fizetési megbízások ügylettípusonkénti megoszlását mutatja értékben és tételszámban.

14. grafikon

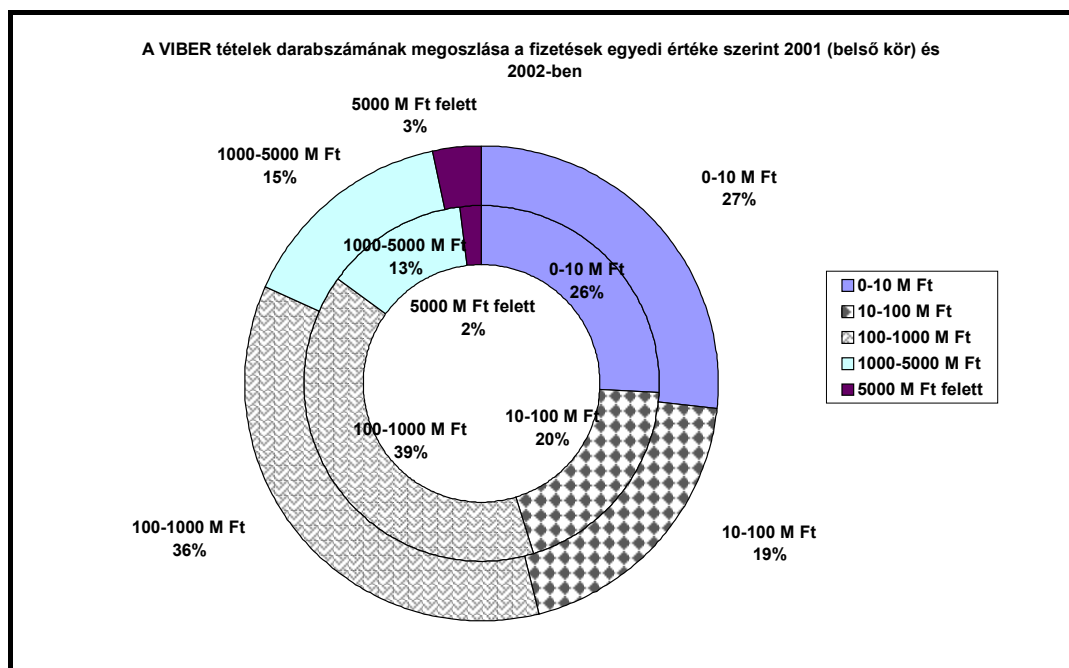
15. grafikon

Az **átlagos tétel nagyság** 2001-ről 2002-re **28,1 %-kal nőtt**, ezen belül legnagyobb ütemben az MNB tételeknél, elsősorban a jegybanki betételhelyezésnél (90,3 %), valamint a bankközi tételeknél emelkedett (36,6 %). Az átlagos tétel nagyság ügylettípusonkénti alakulását mutatja a következő tábla.

	Átlagos tétel nagyság MFt/tétel					
	Bankközi	Ügyfél tételek	Készpénz ügyletek	MNB tételek	Értékpapír	Összesen
2000. december	531,0	199,1	202,6	2 798,2	262,4	431,3
2001. december	899,5	286,3	210,3	2 129,7	295,5	652,1
2002. december	1 228,4	158,9	146,3	4 053,4	375,1	835,3

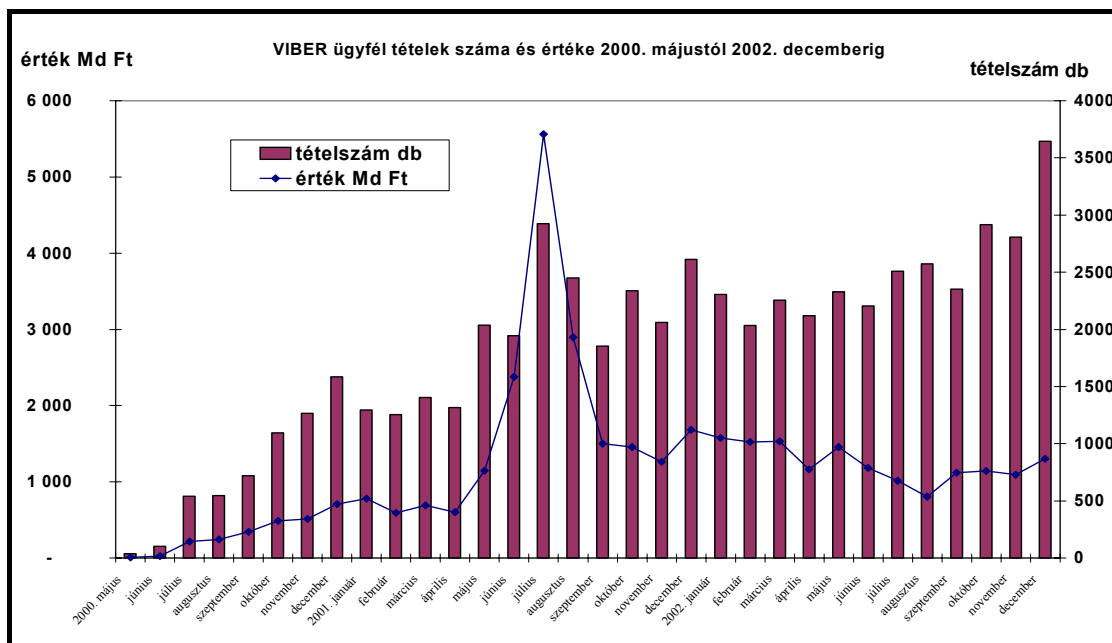
8. tábla

Ha az adatgyűjtés során használt értéksávokat vizsgáljuk megállapítható, hogy a viszonylag kis (10 millió forint alatti) egyedi értékű fizetések száma 26-ról 27 %-ra, a nagy értékű, (1 milliárd forint feletti összegű) tételek aránya 15-ről 18%-ra nőtt, a többi kategória részesedése csökkent. Az egyedi értékek szerinti megoszlást az előző évvel összehasonlítva mutatja a következő grafikon.

16. grafikon

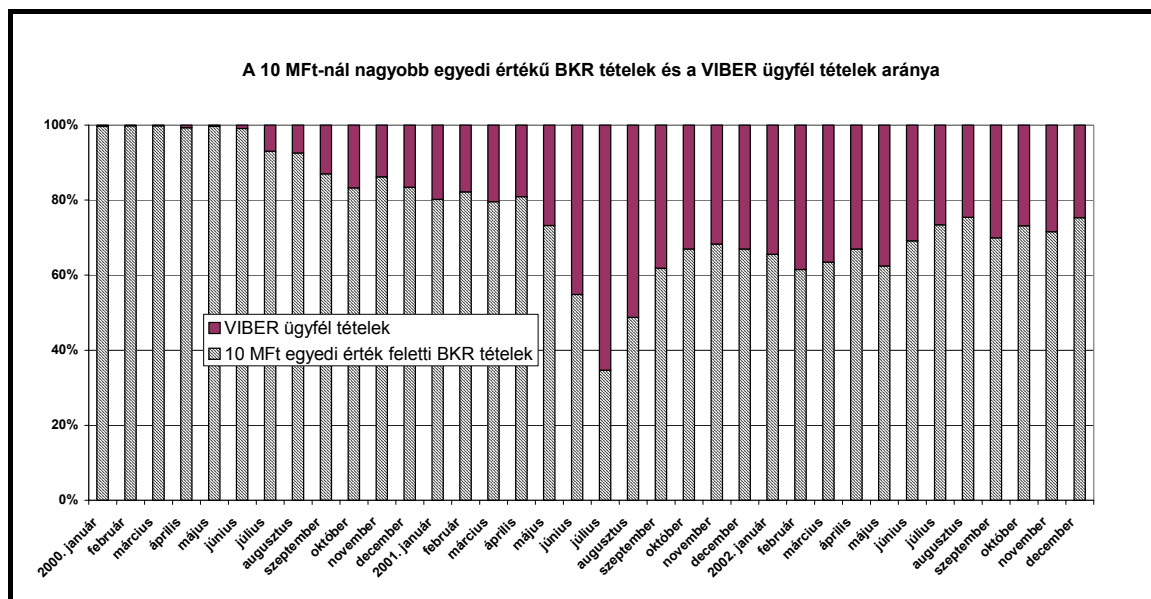
2002-ben **45,1 ezer db ügyfél átutalás** teljesült a VIBER-ben 9,9 billió (ezer milliárd) forint értékben, a tételszám növekedése **28 %**, az érték 27 %-kal csökkent. Ennek okát világítja meg a 14. és a 15. grafikonhoz fűzött magyarázat.

17. grafikon

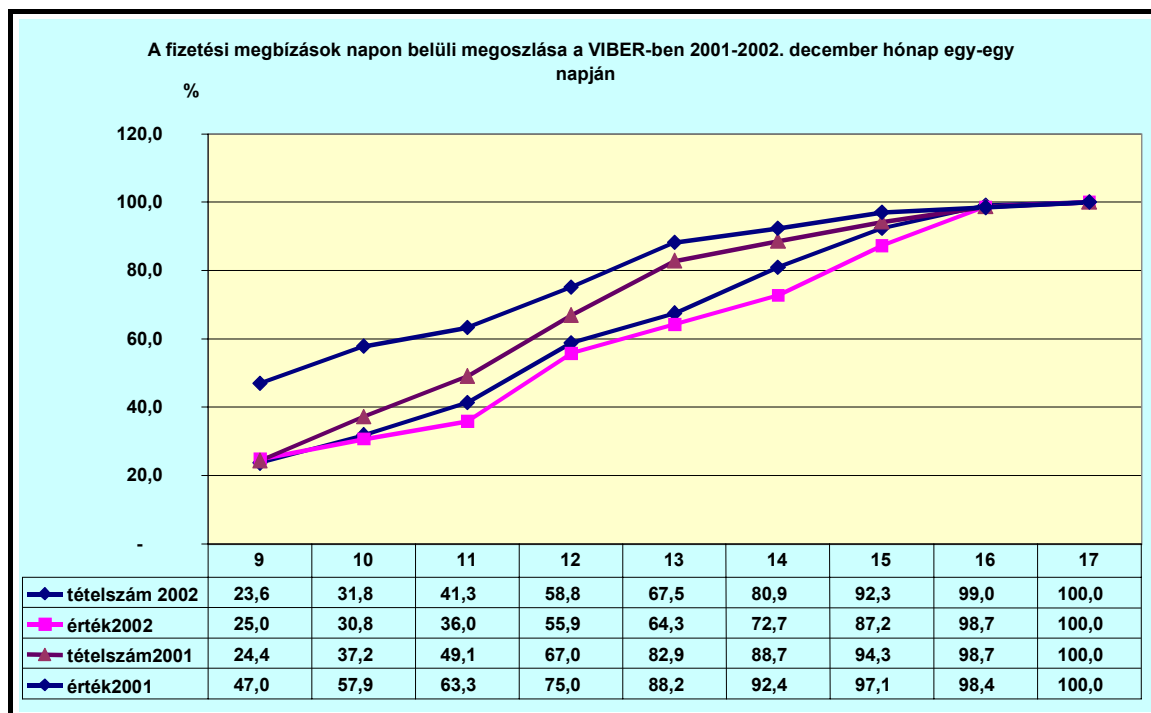
A bankok ügyfelei a megbízásban megjelölhetik, hogy a BKR, vagy a VIBER útján számolja el a bank a megbízást. 2002-ben 95,8 millió darab ügyfél megbízás teljesült a két fizetési rendszerben együttesen melynek mindössze **0,05 %-át, 45 ezer db-ot** számoltak el a valós idejű rendszerben szemben a 2001. évi 0,04 %-kal, vagyis 35 ezer darabbal. A **VIBER-ben** teljesített ügyfél tételek értéke **9,9 billió (ezermilliárd) forint**, mely az összes (BKR+VIBER) ügyfél tétel értékének **19 %-a**.

A 10 millió forint egyedi értéket meghaladó BKR ügyfél tételek és a VIBER ügyfél tételek (értékhatártól függetlenül) összegéből átlagban 31 % teljesült a VIBER-ben. A két rendszer közötti arány változása látható a következő grafikonon.

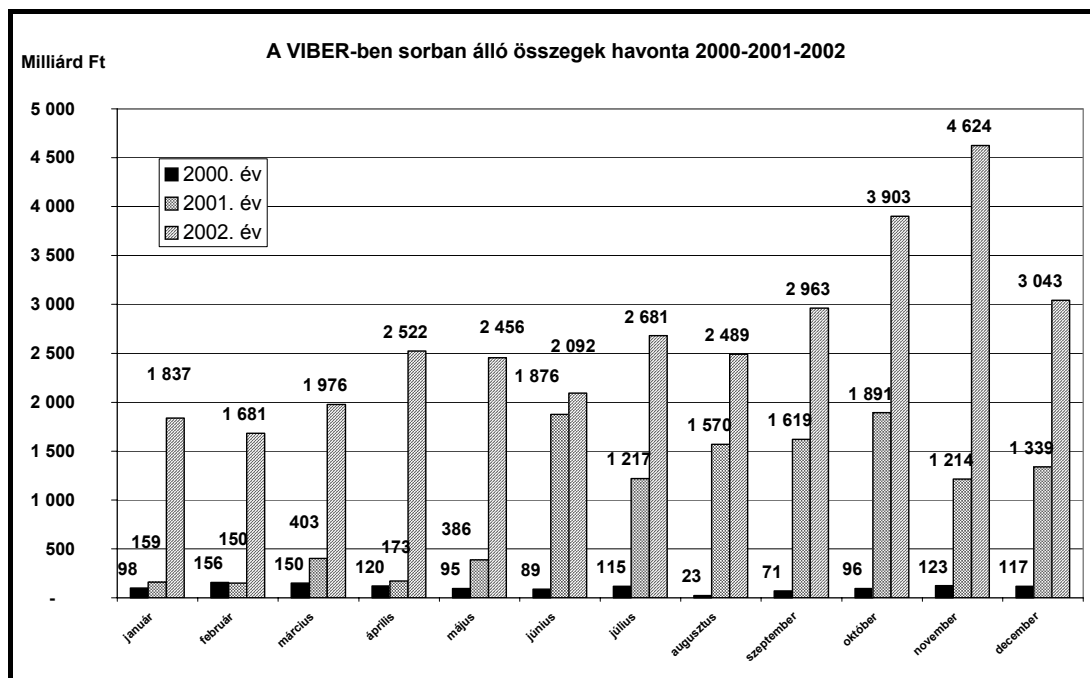
18. grafikon

A fizetések napon belüli eloszlása változott az előző évhez képest, a **napon belüli kiegyenlítés nagyobb arányban történik az üzleti nap későbbi óráiban**. Két decemberi nap adatai azt mutatják, hogy míg 2002. decemberben a tételek 67,5 %-a teljesült 13 óráig tételszám szerint, ez értékben 64,3 %, addig 2001-ben tételszám szerint 82,9 % teljesült eddig az időpontig, ami a forgalom értékének 88,2 %-át jelenti. Ez a tendencia olvasható le a következő grafikonról.

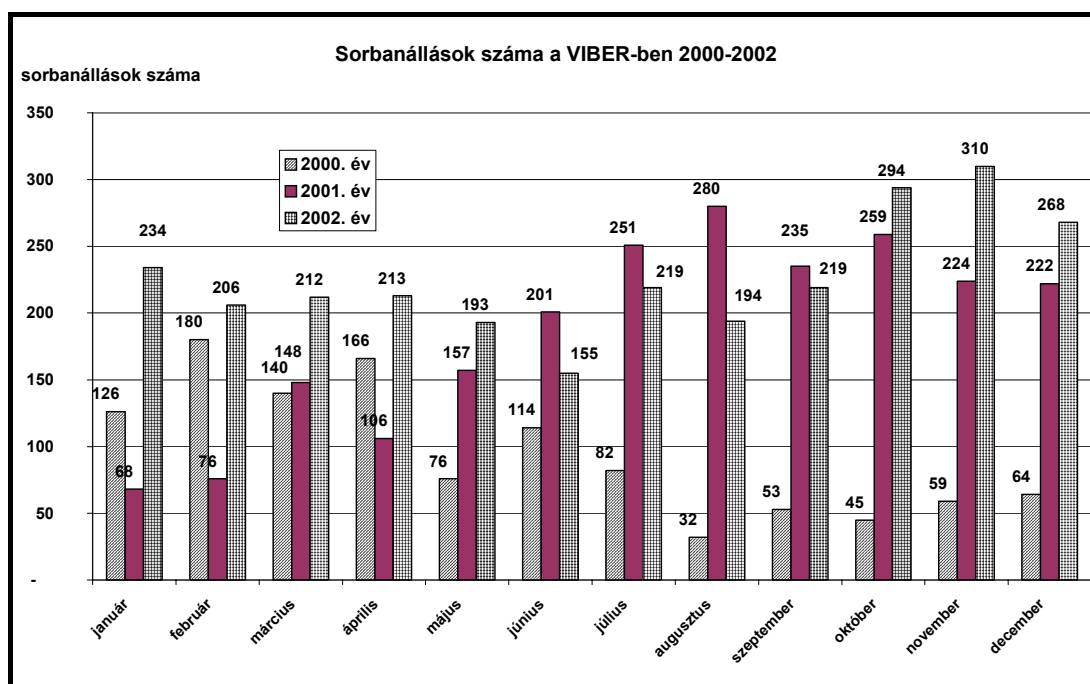
19. grafikon

A VIBER-be benyújtott megbízások esetében **sorban állás**¹ évről évre **nagyobb értékben és gyakorisággal fordul elő**. 2002-ben 32,3 billió forint volt a sornyitó megbízások éves összege, ami **2,7-szerese** a 2001. évnek (ez az adat a rendszer likviditási helyzetén túl a megbízások átlagos értékének növekedését is tükrözi). A VIBER-be beküldött megbízások a nap végéig minden esetben teljesültek, sorban álló tételeket a nap végén nem törölt a rendszer fedezetlenség miatt.

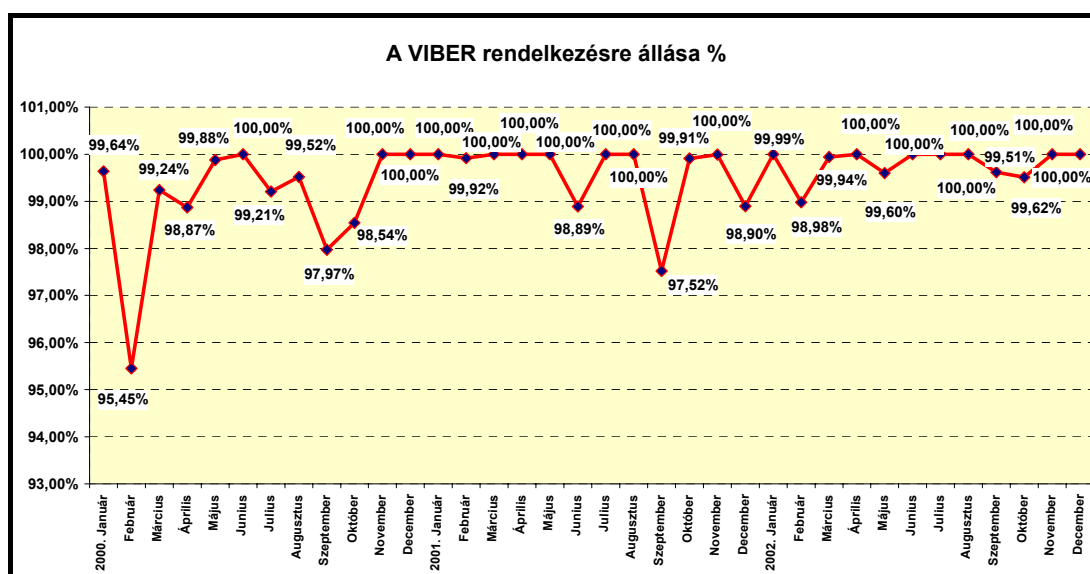
20. grafikon

¹ Azok a tételek szerepelnek az összesítésben, amelyekről a rendszer "fedezet hiány miatt sorban áll" üzenetet küldött. (A rendszer üzenettel értesíti a számlatulajdonos VIBER tagot, ha sora keletkezik elégtelen fedezet miatt, pontosabban a fizetési sor elején álló megbízás 90 másodpercig nem mozdul. Legközelebb akkor kap ilyen értesítést, ha a sorban elől álló tétel változik - pl. elszámolásra kerül, vagy hátrébb kerül a prioritási sorban - és van további sorban álló tétel, ami 90 másodpercen át nem teljesül. vagyis további tételek is állhattak sorban, de azokról nem áll rendelkezésünkre információ). A tényleges sorban állás nagyobb is lehetett.

21. grafikon

A VIBER rendelkezésre állása (vagyis a központi elem és a SWIFT kapcsolat megléte) javuló tendenciát mutat; 2000-ben 99,03 %-os, 2001-ben 99,59 %-os, 2002-ben már **99,8 %-os** volt a mutató éves átlagos értéke. (A 2002.-ben a **leállások hossza 18-66 perc** volt alkalmanként. A rendszer elérhetőségét mutatja a következő grafikon.

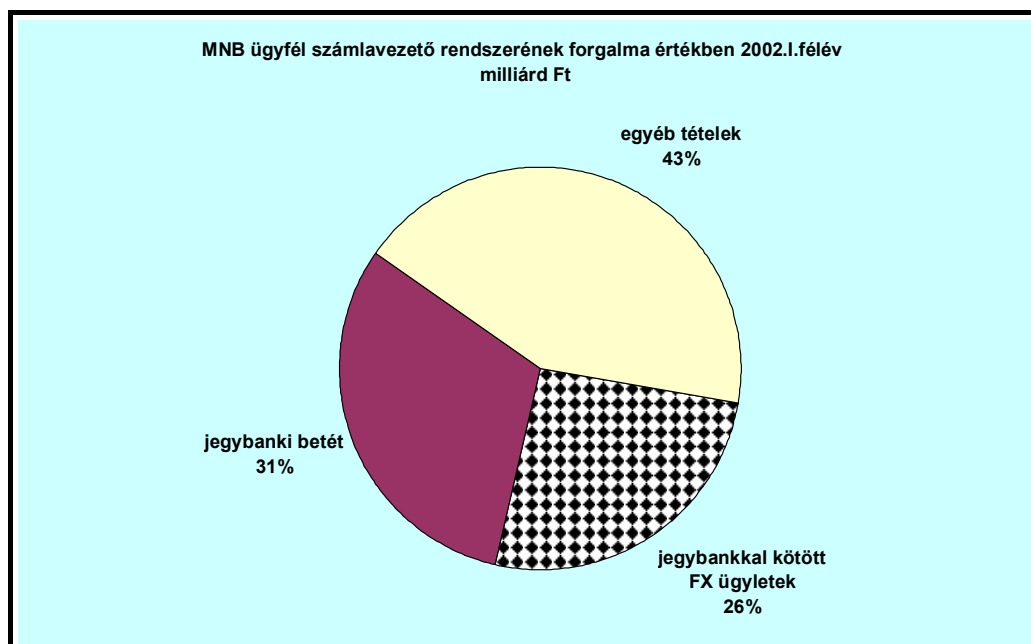

22. grafikon

2.2.2. Az MNB ügyfélszámlavezető rendszere

Az MNB ügyfél-számlavezető rendszere a VIBER üzemidő előtti és utáni forint ügyletek könyvelését végzi a VIBER tagok részére, valamint a teljes üzemidőben a nem VIBER tagok esetében. Ennek értéke 2002-ben **1,8 billió (ezermilliárd) forint** volt, a tételek száma pedig **58 ezer db**. A forgalom a 2001. évhez képest 68,8 %-ra csökkent (2001: 2,6 billió forint), amely a 2001. év közepén a deviza liberalizációt és az árfolyamrendszer

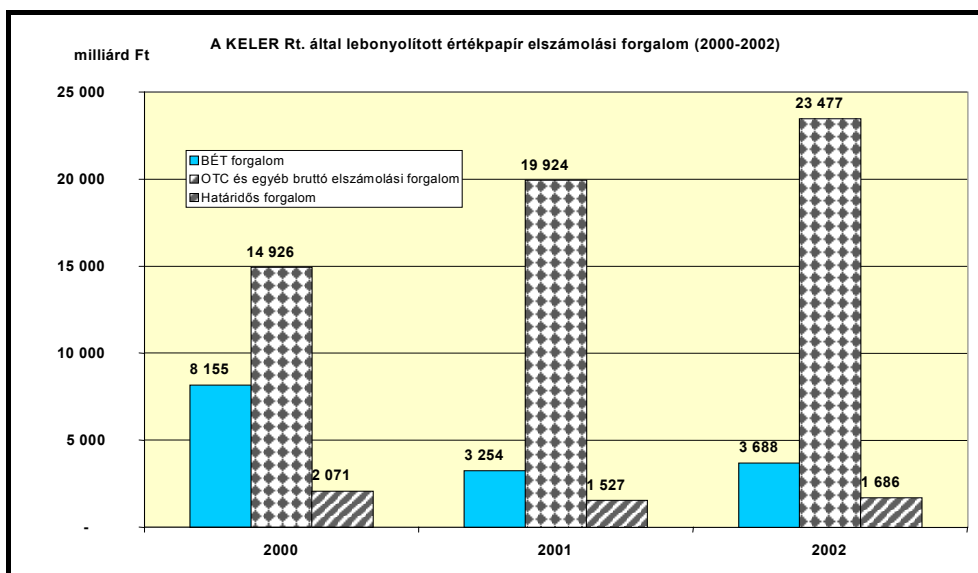
megváltozását követően az FX ügyletek értékének hirtelen, átmeneti növekedéséből adódott. A tételszámot tekintve 15,9 %-os emelkedés látható. (A halmozódás elkerülése érdekében ezek az adatok nem tartalmazzák a BKR éjszakai feldolgozás eredményeként előállított bankközi pozíciómátrix adatait.) Ennek megoszlását mutatja a következő grafikon.

23. grafikon

2.3 Értékpapír elszámolási forgalom

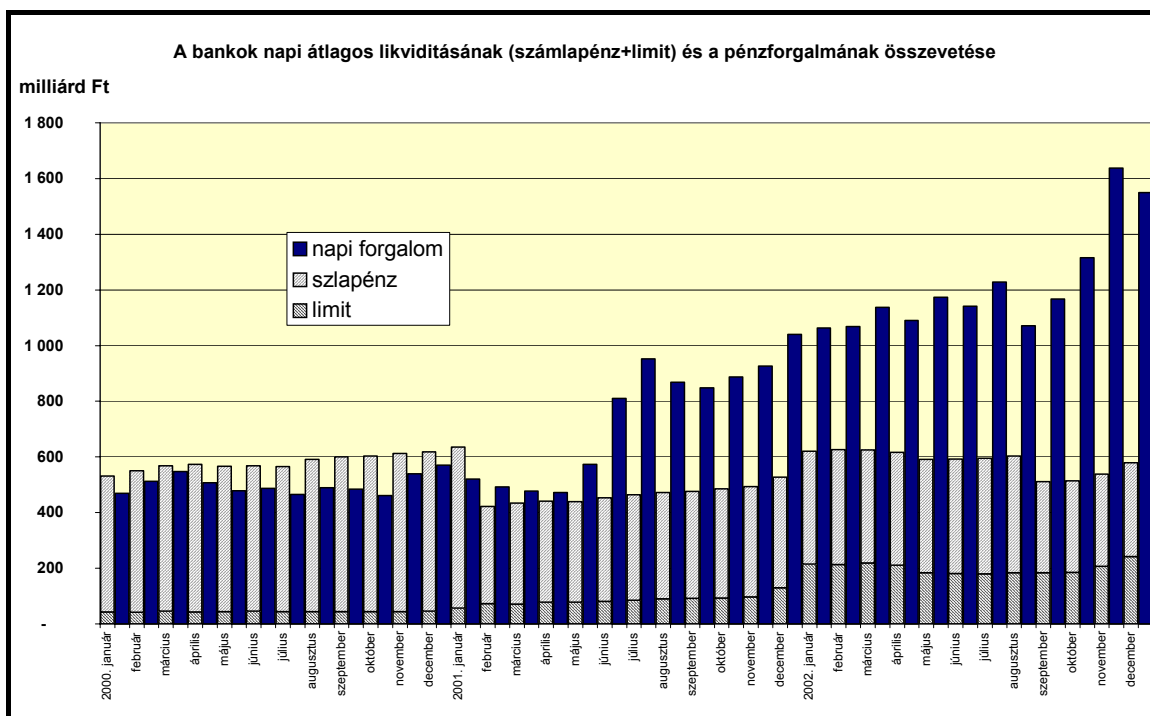
A KELER Rt. bonyolítja le a Budapesti Értéktőzsde részvény, állampapír és határidős kereskedésének, a Budapesti Árutőzsde határidős, valamint az OTC állampapír piacok ügyleteinek elszámolását. A három piac forgalmának együttes értéke 2002-ben **28,9 billió forint** volt, az előző évinél (24,7 billió forint) **16,8 %-kal magasabb**. 2002-ben megállt a Budapesti Értéktőzsde forgalmának 2001-re kialakult visszaesése (2001-ben a megelőző évi szint 39,9 %-ára csökkent a forgalom), sőt 13,3 %-os növekedés következett be. Az OTC forgalom folyamatosan, bár mérséklődő ütemben nő (33,4, illetve 17,8 %-kal). A határidős kereskedés a megelőző évi csökkenés után (-26,3 %) 10,4 %-os emelkedést mutat. A tendenciákat szemlélteti az alábbi grafikon.

24. grafikon

3. Likviditáskezelés a fizetési rendszerekben

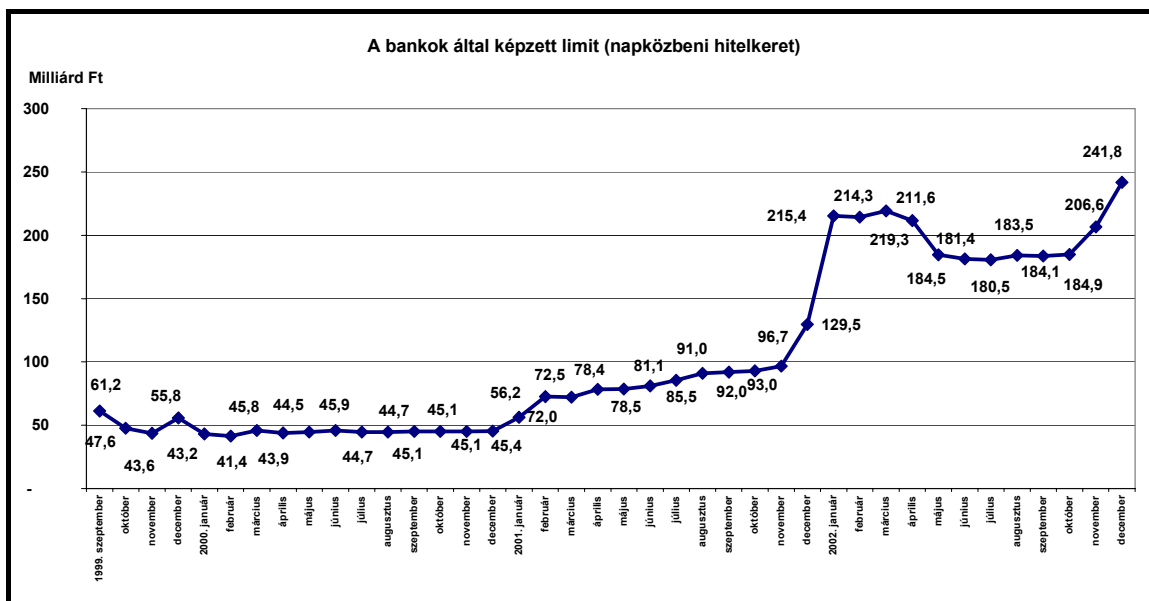
A bankok a fizetési forgalmukat a pénzforgalmi számlabetétük, és a napközbeni értékpapír fedezet mellett nyújtott napközbeni hitelkeret (limit) fedezetével bonyolítják le. A napi likviditás pénzforgalomhoz mért aránya erőteljesen változott az utolsó három évben. A kötelező tartalék szintje csökkent, a limit értéke nő, azonban a két likviditási komponens együttes növekedése 2001. közepe óta jelentősen elmarad a napi átlagos pénzforgalom növekedésétől. Ezt a változást mutatja a következő grafikon.

25. grafikon

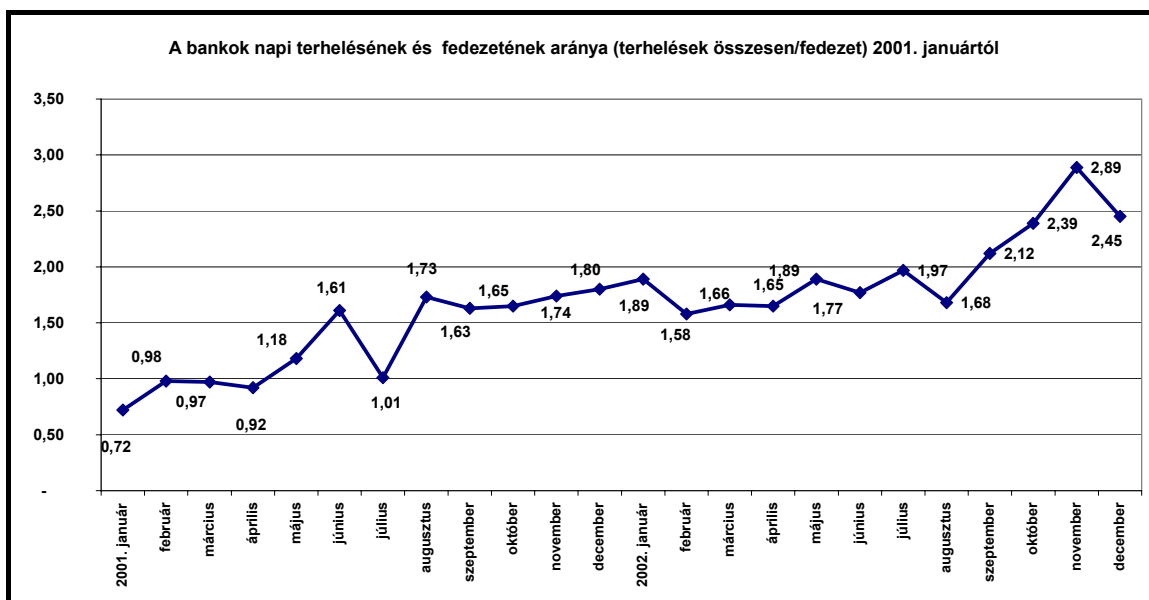
A bankok által képzett **napi induló limit átlagos értéke** 2002-ben **200,7 milliárd forint** volt, szemben a 2001. évi napi 85,5 milliárd forintos átlaggal. A limit összege éven belül erőteljesen ingadozik, az év utolsó hónapjaiban emelkedő tendenciát mutat. Az éven

belüli változás erőteljesebb a korábbi években tapasztaltnál. A napkezdő limit változását mutatja be a következő grafikon.

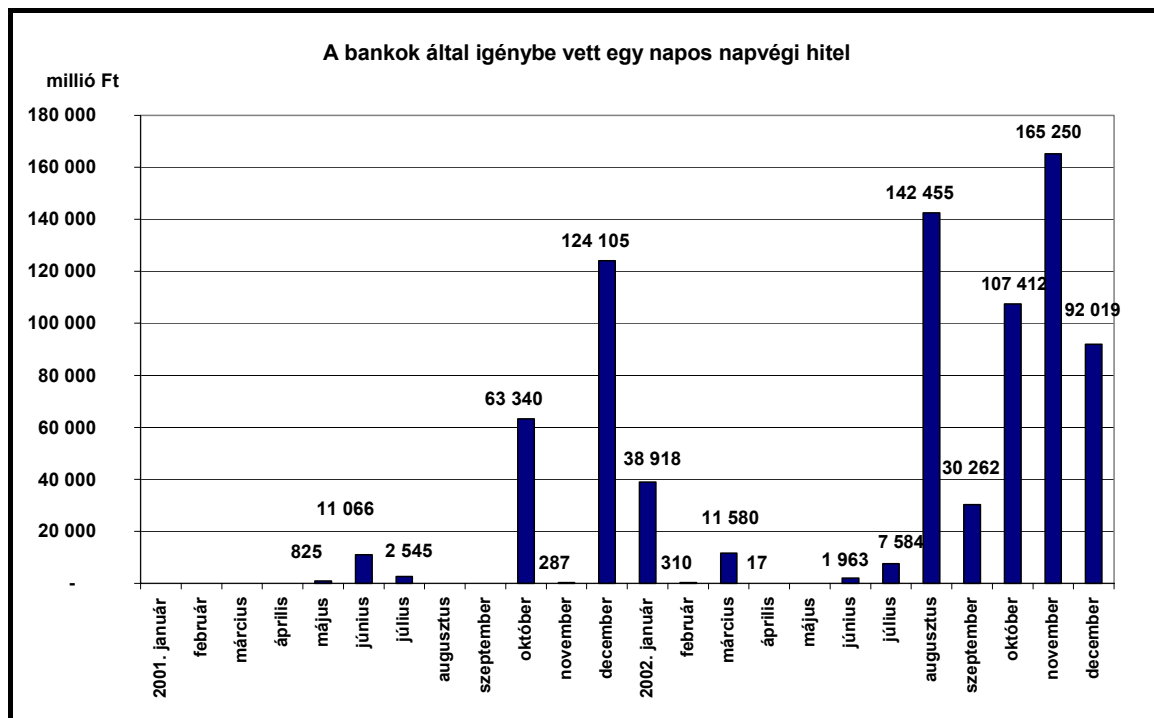
26. grafikon

2002-ben a **napi fizetési forgalom a napi átlagos fedezet értékének kétszeresét tette ki**, míg ez az érték 2001-ben 1,49-szeres volt. (A mutató értéke akkor 1 ha a napi terhelések értéke megegyezik a likviditással.) A fedezettség havonkénti változását mutatja a következő grafikon (a MÁK, a Magyar Posta és az MNB adatai nélkül).

27. grafikon

Ha a bank a limit terhére igénybevett napközbeni hitelt a nap végéig nem fizeti vissza, az MNB egy napra automatikus hitelt nyújt értékpapír fedezete mellett. A **napvégi hitelnújtás éves forgalma** a 2001. évi 202,2 milliárd forinttal szemben 2002-ben **597,8 milliárd forint** volt, a **növekedés 2,95-szeres**. A napvégi hitelnújtás havonkénti alakulását következő grafikon mutatja be.

28. grafikon